[Shri G. S. Dhillon]

policy and this new structure of the Costs Commission, there will be some fresh thinking. But whatever it be, determination of prices fixed by them on the basis of guidelines laid down before them. As for Maharashtra, the Federation got the cotton direct from the growers at the prices determined by the State and distributed it with a small share by themselves. The result was that the Federation was suffering heavey losses. That is the reason why we have now fixed one standard set of prices for the country as whole. When the Federation was offering higher prices in Maharashtra even neighbouring territories, even the bouring States, brought their produce to these centres and the rseult was a little unbalancing factor in other States whereas the minimum support price in other parts of the country was as set by Central Government. So, to remove this disparity and to finish the losses suffered by the Federation we had to go in for this. We will monitor this and later on, if need be, we will again come before the House as to what results have flowed from this policy.

SARDAR JAGJIT SINGH AURORA: We still do not know what the difference was between the input last year and the input this year. That was the question that was asked. The Agriculture Ministry should know what the difference was. And that question still remains unanswered.

SHRI G. S. DHILLION: You do not know. I am a farmer myself. None worse hit than myself. I have been a cotton grower also. (Interruption) There was glut of cotton, there was overproduction, tast year, and we had no market to go to. It was only in the month of November that the prices picked up. We have decided to go in for exports of six lakh bales. The result is prices started picking up and now they are much higher than the minimum support price fixed by the Commission. I did not know that you would ask this question; otherwise, I would brought the actual figures as to what the disparity between the prices fixed by the Commission and the actual prevailing in the market. That was higher. It was only for a while that the burden was on the minimum price support. Internationally the prices have gone much higher and a time may come when we will have to have two prices, from our textile industry and also from the exporters. There was no scarcity of cotton. Because of the glut we had to keep a level. But thinking that next time there will be more demand and production may go down because of the glut last time, we have increased this price so that, if need be, if the demand for exports rises, we may not fall short.

MOTION OF THANKS ON THE PRESI-DENT'S ADDRESS—Contd.

SHRI VALAMPURI JOHN (Tamil-Nadu): Mr. Vice-Chairman, at the very outset I would like to say that the President's Address is a catalogue of achievements, real as well as imaginary. It is a package of pious platitudes and I must say, admittedly, there is one cardinal feature, there is one fundamental fact, that the entire Address of the President dotted with a lot of references to communal problems and the very Address itself ends with a very optimistic note that we will fight communalism tooth nail. But I would like to say, while appreciate the Government's efforts fight the Frankenstein monster of communalism, while we are one with the Government in trying to wipe out the hydraheaded monstrosity of communalism in this country. We do appreciate that there are vested interests in this country which aretrying to set, which are setting, one community against another and which dividing the whole nation, the whole national fabric, into warring principalities in the name of religion, in the name of caste and in the name of community. While we do appreciate that there people who are interested in dividing this country on communal lines, I would only like to request the Government to do a sort of soul-searching for itself and see whether it has not contributed in the past to the same communal frenzy. I will quote only two examples for want of What has happened in U.P.? You speak of the three-language formula. But hereif it is the three-language formula, if the

313

three-language formula is to be implemented in letter and spirit, it should have been Hindi. English and then Urdu. For how many years have the Muslims been agitating, have been demanding, for status, for a decent status, for Even last year, twenty lakhs of people signed a memorandum and sent the signed memorandum to the Government of India making a firm plea for Urdu, making a firm plea that Urdu should be given status of honour. But, instead of ding this kind of a reasonable demand of the Muslim population in U.P. and in the other States, what you have done is that you have accorded a pride of place and place of honour to Sanskrit. I will not call for that matter that Sanskrit is a dead language because if I call Sanskrit a dead language, then it will be a criminal slur on the common heritage of India and that is why I do not call it so. But, at same time, we are conscious of the fact that Sanskrit is not in popular use. What is it that is behind this kind of a move that you are giving the pride of place to Sanskrit, but not to urdu. This kind of a flat denial of status to Urdu may not be resulting in a communal flare-up immediately. But won't think you that this is a kind of irritant element that you want only introduce in the body politic of the couniry? You see, no less a person than the great poet. Kaifi Azmi the great poet who is being understood and appreciated even in my State of Tamil Nadu, in the southern tips of Tamil Nadu, in the parts of Tamil Nadu, as a leader of the protest poetry living in the country has said something with paralysing sence of calamity in an interview. He has recently said in an interview that in the primary schools of U.P. it has become a practice now that whenever a Muslim boy gives his name as Bismillah Khan, he is registered as Matladin. I understand from the Urdu scholars here that a Matladin is of a low caste origin. Are you not introducing an irritant element in the body politic of this country which may ultimately enpulf the whole nation? Are you also not responsible for this? Again, I come from Muslims to the Christians now. How many times have we been writing to the Minisvers that in parts of Madhya Pradesh and an a few districts in Orissa systematic

persecution is on against the Christians? We have been bringing it to the notice of the Government. But nothing has happened. Everything falls flat and everything falls on deaf years. But you cannot simply dismiss whatever we say by saying that law and order is the concern of the State Governments. The same party rules here governs there also and that is why we accuse we have been saying that there are fundamentalists in the country and there are people who have vested interests and who are dividing this nation on communal lines, and we also say that you must make a soul-searching and see whether you have not been introducing some kind of an irritant element in the body politic which will ultimately be dividing this nation on communal lines.

Here, Sir, I would like to mention one thing. We are second to none in condemning the ex-communication of Mr. Barnala, the honourable Chief Minister of Punjab. The hukumnama that has been issued by the high priests is the senseless, barbarous and cannibalistic act that any religious head could think of in history and, therefore, we are second to none in condemning it. Religion, after all, is a private affair of an individual with his creator. Of late, there is a sort of degeneration in the religious institutions and after they have come mere lishments, the priestly classes have no the role to paly at all and that is why adage has come to stay in our that if you meet a Buddha kill him on the road. That is why this has come to play a role in our thinking.

In this connection, I would like to refer to para 13 of the President's Address. The honourable President has been lavish in showering praises on the New Education Policy and he has been SO that I find that a whole paragraph is shrouded in flowery turns of phrases, phrases of praise, for the New Education Policy. The only conspicuous exception is I do not find the phrase '21st century'. because '21st century' is a phrase that has been soiled most; it has been soiled to a great extent. But I am happy that I do not find here at least in the 13th paragraph, It says: "The new education pol[RAJYA SABHA]

President's Address

[Shri Valampuri John].

on the

icy has been formulated." And the hon. President makes a claim: "It is an effective instrument in our fight against poverty." I am a simple man, too simple understand, to comprehend what hon. President tries to say, "it is an effective instrument in our fight against poverty". It is easy so nebulous. It is so airy. A simple man will not understand how it has been an effective instrument in our fight against poverty. Is it an iustrument in our fight against poverty, or is the new education that you have devised is a flight from poverty? It is a flight from the perception of poverty. It is flight from the recognition of poverty. It is I flight from the eradiction of poverty. Already, because of the new education policy -- we have been saying this from the time it has been introduced in this House the whole society is being divided into warring principalities. The very idea of your new education policy is wrong, because you have been led to believe what is good to you is good for the commoners in this country. You have been dividing the society. Why I say this is because you have been saying that it would help the villagers, people from the backward classes. In respect of two or three schools that have already been established we have statistics, and the Universities have been doing this work. I would like to quote from the Madras University: the School of Journalism has done this work. They say that only 8 per cent of the villagers have been admitted. So the villagers have no place. People from the backward classes have no place People from the minority communities have no place all. The whole gamut of this new education policy as well as the Navodava schools is that these are going to be utilised only by the officialdom, only by the wellto-do people, only by the privileged men there.

Again, with due respect to the President, I must say that he makes a false claim. He says that the new policy will also strengthen national integration. This is farfetched. When the policy on new education as such divides the society into segments, sets one set of people against the other, when we say that the very idea is wrong, you come to say that the new edu-

-Discussion not concldcation policy will also strengthen nations! integration. We know for certain-you may deny this—we know this for certain that the Navodaya schools are only boards for the imposition of Hindi on unwilling people. When you go on imposing Hindi, my only complaint against you is that you do not think, you refuse think. For example, I would say, you telt that the morning Doordarshan is meant for the whole of India. Take lessons of physical fitness. Does it make any sense? When you bring out your lessons on physical fitness in Hindi, what is the relevance of the lessons on physical fitness in Hindi for gentlemen in Madras, in Kerala, Andhra, and in other places? So, when you think that Hindi has to come, you forget whether it is physical exercises or whether it is any kind of an alarming announcement to the people you give priority only Hindi Again, I find that when even alarming announcements are made, they are made in Hindi. Recently I. witnessed on the TV: 'Immunise vour children immediately". This was made in Hindi. With great difficulty we could find what this announcement was about. Should we see near the T.V. with Hindi pandits? This is alarming. When such alarming announcements come on the TV, such announcements about immunising children against possible diseases, message comes to us in Hindi. you are not only wounding our sensiblities but you are harming the future generations. What kind of Government is this? Can you not say Immunise your child against possible disease' in a language possible I understand? This is my question to you. (Interruption) Why are you not listening? What national language? When I have to get my child immunised? Is it prerogative, my right, that I not my should get the message in a language possibly understand? I pay my taxes to this government. But you are Hindi so high. This kind of which is so alarming, against infectious diseases, comes on the TV only in Hindi. This may be the Council of States or the Chamber for ventilating grievances. But the generations will remember that you have been causing disaffection in this country. We are warning you. I am not fulminating in anger against you. It is

317

not as if only you are interested in the national fabric and in the integration of the country. We are all equally interested in the national fabric and the integration of the country. Hindi divides us. You wrongly believe that Hindi unites. The President makes a claim in para 13 that the new policy will also strengthen national integration. Where is the question of National Integration when Hindi being imposed? No language unites people. You cannot find even a single example in the world history of a language uniting people. The Dravidian Movement is divided today. Our brethren are there. But we are divided ideologically and on principles. Do they speak French? Do we speak Italian? We are warning principalities. But there was a demand for Telangana in Andhra Pradesh. They speak the same language, that is Telugu. The dialect may be different. But it is one and the same language. It is Telugu. Therefore, when economic reasons take upper hand language is not a unifying factor at all. Take the case of Marathwada in Maharashtra. Language has never been a uniting factor. Some Sikhs are demanding Khalistan as a separate nation in a mad fashion. But there are also people who think that they should be in the Indian Union. The two people speak one and the same language, Punjabi. Has the language united them? No language unites people. Iran and Iraq are entangled in a senseless war for the last six years. The bulk of the people in Iran and Iraq speak the same language. You think that language will unite our people'. It is a total farce. It is a kind of dream. You speak of Apna Utsav. This kind of Apna Utsav and this kind of culture is not in our alone. I will give you an example. The basic culture is in our literature and in our history and religion. In Tamil Nadu, in the year 1956, there were 20.000 inscriptions in the Archaeological Survey Ooty. These 20,000 inscriptions were on to the history of Pallava and periods. Today we need them. We are in dire need of these inscriptions beause we are restructuring our history. But you are not allowing our people to see those inscriptions. We have an identify of our own in those inscriptions. We are not in isolation from the nation. We have asserted

that we are a part and parcel of the indian nation. Our culture is a part of the composite culture of India. But you not prepared to accept it. Most of inscriptions have been removed from Ooty some 23 years back and they have been kept in the Archaeological Survey of India. at Mysore. They are gathering dust there. Most of the inscriptions have been deformed and debased. Whenever Tamil scholars want access to these works, they are denied. The Tamil Nadu Government and the Archaeological Department has written 100 times that these inscriptions may be returned. But the Government of India does not want to listen to them. We arepart and parcel of India. We have a common cultural ethos. But that is not understood.

In paragraph 46, the President makes a reference to the Sri Lanka problem. He says:

"It is unfortunate that the promise held out by our bilateral discussions with Sri Lanka at Bangalore and of subsequent high level consultations in December, 1986, has received a setback."

Here, I would like to say that the diplomatic channels have dried up now and a stalemate has been created. There was a time when we were the judges in the Sri Lankan policy. There was a time when we were the mediators. Ther was a time when we were the umpires. There was a time when we sank to the level of brokers. But today we are non-entities in the Sri Lankan policy. Yesterday, I the hon. Ministerr, Mr. Vasant Sathe was saving that we should not be hasty in International matters. This is purely sermonizing. I can understand if the hon Minister says that we should not be hasty when peace prevails there in the South, in the Indian Ocean. I can understand, I perceive. I can share his sentiment. But he says that we should not be hasty at time when the whole Tamil race massacred. There is infernal massacre and The entire there is total conflagration. community suffers every day. Even Killinochi, morning, in Mullaitivu and houses have been systematically razed and people have been killed. At a time when [Shri Valampuri John].

the whole of Sri Lanka is set ablaze, when the Tamil population is being massacred and uprooted, when so much of genocide takes place, a Minister comes over here and says that we should not be hasty in our international relations. Not only he says that we should not be hasty, but he also says that interests of India should be uppermost in our mind. This is sermonizing. In our foreign policy affairs, in the international arena, we do not have permanent friends, we do not have permanent enemies, we have only permanent interests. He need not come and preach us this here. This is a kind of prattle, But what I would like to drive home here is that when he says that we should have India's interests uppermost in mind do they have India's interests uppermost in mind? Unless something is done positively, unless India's Army marches towards Sri Lanka, I tell you that in four or five months Sri Lanka will become a potential security threat to India. Here the Minister says that we have to keep India's interests uppermost in mind. Has he not thought that Sri Lanka, a tiny island could become a security threat to India? It is going to become in four or five months, and then they will switch over and they will saving something else in a tone. But I would like to say that what Pereira, the President of the Nav Samajam Party said in 1956 has come true in 1986. He said earlier that with two languages you can have one nation, but with one language, you will have two nations. It is not all of a sudden that the Tigers have taken to guns. It is a kind of an onelaught against their ethos. It is a kind of trampling down of their culture. It is a kind of giving an unceremonious go-by to their language which has ultimately made them fight for their rights. There are two nations in Sri Lanka. You must accept it. There are two nations in Sri Lanka. Otherwise, have you heard anywhere in the history of the world a Government bombarding its own people, a Government murdering its own people, a Government involving itself in econome blockade against its own people? They are not their people because they themselves not accept that they are their own people. Otherwise

they would not have bombarded them, they would not have imposed economic blockade against them. It is all because they themselves have shown to the whole world convincingly that people in the eastern as well as nothern parts of Sri Lanka are not their people. There are two Governments there. There are two nations there. But what has happened here? Ramesh Bhandari, in his recent interview to 'Sunday' says that he would like to see that Sri Lanka should be united. I can understand if he says that we have to find out a solution within a united Sri Lanka. This something else. But he says, "I would like to see that Sri Lanka is united." A united Sri Lanka is his aim. I think we more friends for Jayewardene here than elsewhere. This is what happens. Do you know what the common man speaks Tamil Nadu today? If any one in Foreign Ministry, rightly or wrongly, exhibits foolishly his Tamil instincts, he is not safe in the Ministry. This is people say. Why so much of change has taken place, why so many transfers have come, why people are dropped like hot potatoes? The reason is that they are exhibiting, without being able to control, Tamil instincts. But please remember that Tamil instinct is not a non-Indian instincts. This is an Indian instinct human instinct. You may not understand that we are Tamils. You may not think that we are the people of the Indian origin. But think that we are human beings. While you have tended your hand to South Africa, while von have condemned aggression where and skirmishes everywhere, why have you not extended your hand here? India's diplomacy has totally failed, has colossally failed here. And until and uness you think for yourself and send your Armed Forces and threaten them, Tamil race will be totally eliminated. Whatever we may say, you may refuse to think today. But remember this that hundred years hence, the sons of Tamils who have been killed today, butchered today will come ... and they will question you they will question the basis of national fabric. India should be one, and if India should be one, you should act today. India is not saving us, who will save us, this is their question. Women and children

President's Address

—Discussion not concld.

everywhere they ask if Indira Amma were alive, this would not have happened. This is what they say. The Madam Prime Minister called this kind of a skirmish, this kind of an attack on civilians - I know this thing is inconvenient to you, but I have to say this - if Mrs. Gandhi were alive, this would not have happened to them she had called it on the floor Parliament, genocide. Not only she called it genocide in her letter to President Jaywardane, she wrote, kindly do not think that India is another country. Such kind of firmness Mrs. Gandhi displayed. But in an hour of peril, instead of such kind of firmness this Government says we cannot do anything. It has become a spectator. Remember, in the interests of India's unity, if you have any belief, any faith, that this country should not destabilise from the south, help our brethern, think that they are also human beings and come to their succour immedately. Thank you.

श्री रफीक ग्रालम (बिहार): उपसभा-प्यक्ष महोदय, माननीय राष्ट्रपति जी के मिमापण पर जो धन्यवाद का प्रस्ताव पेश किया गया और जो जेरे बहस है, में उसकी तर्इद करने के लिए खड़ा हुन्ना हूं। माज हमारे मुल्क के सामने सबसे बडा शोब्लम मुल्क की एकता और श्रखण्डता का है। श्राज हमारी श्राजादी श्रौर मल्क की सालमियत को खतरा है । च।रों तरफ अकरा-तकरी का आलम है । ऐसी हालत में हमको बहुत सूझबूझ से काम लेना चाहिये । ग्रेटीमेंट्स से काम नहीं लेना चाहिये । रिएलिटी को देखते हुये कदम बढाना होगा। प्रधान मंत्री जी ने अब तक हमारे देश में भ्रमन कायम रखने के लिए श्रीर दनिया में श्रमनो-श्रमान कायम रखने के लिए जो कदम उठाये हैं, मैं उनकी सराहना करता हूं। मैं भ्रपनी तरफ से उनको दिली मुबार⊹बाद देता हूं । ब्राज मुरुत को सबसे बड़ी जरूरत एकता की हैं क्यों कि फिरकापरस्ती से हमेशा मल्क को नुकसान हुमा है। तारीख इस बात की गवाह है कि फिरकापरस्ती में मुल्क को जितना नुकसान पहुंचा है और प्रभी भी पहुंच रहा है, मुल्क को उतना बड़ा नुक-सान दूसरी चीजों से नहीं पहुंचा है । हमारा जमूरी श्रौर सेकुलर निजाम है।

इसको फिरकापरस्तों का चैलेंज है। इस चेलेंज को समझकर हमको मुकाबला करना है। भ्राप जानते हैं कि हमारी गंगा-जमनी तहजीब पांच हजार साल पुरानी है और यह महाराष्ट्र से लेकर मिजोरम ग्रीर ग्रमणाचल प्रदेश तक ग्रीर काश्मीर से कन्याकुमारी भ्रौर भ्रन्डमान-निकोबार तक फैली हुई है। हमारे मुल्क में भिन्न-भिन्न भाषाएँ हैं, मुखतलिंफ धर्म स्रोर मजाहिब हैं, भाति-भाति की वहां पर बोलिया बोली जाती हैं। फिर भी हम सब एक हैं। इसीलिएडा० इन बौल ने कहा था-

'युनां वो मिश्र वो रोमा सब मिट गये जहां से, श्रव तक मगर है बाकी नामो-निशां कुछ बात है कि हस्ती मिटती नहीं हमारी, सदियों रहा है दुश्मन दौरे जमा हमारा।

इस गंगा-जम्नी तहजीब को खत्म करने के लिए ग्रंग्रेजों ने भरपूर कोशिश की । वे जाते-जाते पूरे मुल्क को फिरका परस्ती की स्नाग में झोंक गये। भाई को भाई से म्रलग कर गये, बहिन को बहिन से अलग कर गये । इम्पीरियलिस्ट पालिसी के मातहत डिवाइड एण्ड रूल की पालिसी ग्रस्तियार कर उन्होंने डिवाइड एण्ड रूल विवट का रास्ता अपनाया और मलक का बंटवारा कर गये । हिन्दुस्तान उन्होंने छोडा तो पाकिस्तान बनाया, ग्ररब कन्ट्रीज को छोड़ा तो ईजराइल बनाया, मलाशिया मेंनलैण्ड को छोडा तो मलाया बनाया। हर जगह वे अपने फूटहोल्ड कायम **क**र गये। म्राज पाकिस्तान में जो कुछ हो रहा है वह इसी पालिसी का नतीजा है। पाकिस्तान उनका कठपुतली बना हम्रा है हमें इस चीज को समझना होगा। इसलिए हमें भ्राज सबसे बडी जरूरत इस बात की है कि इस मुल्क में एकता कैसे कायम रहे। क्यों कि इस मुल्क में हमेशा आपने देखा है है कि जहां ग्रंग्रेजों ने यह चाल चली, हमारे लोग भी उस चाल में फंस गये श्रौर पहले जयचन्द ने इस मुल्क को गुलाम बनाया श्रौर फिर मीर जाफर ने इस मुल्क को गुलाम बनाया । मुल्क ग्रयन

ं श्रिः रफोक ग्र≀लम] से ज्यादा कमजोर होता है गैरों से कम भीर भ्रापनों से ज्यादा । इसलिए पंजाब में ग्राज जो खालिस्तान का नारा लग रहा है वह इसलिए है कि इम्पीरियलिस्ट ंपावर नहीं चाहती कि हम लोग श्रागे बढ़ें, हमारा मुल्क सर उठाकर न चले, हम तरक्की के राम्ते पर न चलें, ये देश को डिस्टेबिलाइजड करना चाहते हैं। इसलिए पंजाब में खालिस्तान का नारा लग रहा है। यह ग्राफ्तेस की बात है कि ग्रामी भी पंजाब में फिरकापरस्ती की ग्राग पूरी तरह से नहीं बुझी है फिर भी इन इम्पीरियलिस्ट पावसं ने भ्रौर उनके षडयंत्रों में शामिल जयचन्दों ने कोशिश की कि हिन्दू मुस्लिम लड़ाई करवाई जाये । वहां हिन्दू-सिख लड़ रहे हैं भ्रौर यहां हिन्दू-मसलमान लड़ें। उन्होंने एक नापाक साजिश की श्रीर वे बाबरी मस्जिद का मामला लाये । यह अफसोस की बात कि गुलाम हिन्दूस्तान में बाबरी मस्जिद का झगड़ा नहीं या लेकिन ग्राजाद ग्रौर सेकूलर हिन्दू-स्तान में उस मस्जिद को मंदिर बनाने की कोशिश की गई। यह एक बहुत बड़ी साजिश है। इसलिए हर देश प्रेमी को सोचना चाहिये कि वे कोई ऐसा काम न करें स्रोर मस्जिदों, मंदिरों, गिरिजाघरों या गरुद्वारों को सियासत का ग्रड्डा न बनने दें। नहीं तो मुल्क का बहुत बड़ा नुकसान होगा । हम लोग पहले ही काफी नुकसान उठा चुके हैं । इसलिए मैं भ्रपने हिन्दू भाइयों से, क्योंकि वे बड़े भाई हैं, इस देश में सिख हैं, इस देश में ईसाई पारसी भी हैं, मुसलमान भी हैं, ये सब भाई-भाई हैं ग्रीर बड़ा भाई हमेशा छोटे भाइयों से प्यार करता है ग्रौर छोटा भाई बड़े भाई का आदर करता है। यह हमारे देश की पुरानी परम्परा है । इसलिए, उपसभाध्यक्ष महोदय, मैं ग्रापके माध्यम से ग्रपने हिन्दू भाइयों से ग्रपील करूंगा कि वे इस मामले को सुलझा दें। मस्जिद हो या मंदिर सब भगवान या खुदा के हैं इसमें हम लोग न उलझें, पहले बाबरी मस्जिद मुसल्दमानों को वापस कर दें और बाहर की ताकतों को बीच में न घसने दें ग्रीर इसके लिये वे कोई ग्रपना हल निकालें।

उपसभाध्यक्ष महोदय, दूसरी बात यह है कि यह फिरकापरस्ती जो देश भर में फॅली है इसका हमारे राष्ट्रपति जी ने जिक किया है। यह हमारे लिए सबसे बड़ा जहर है । इसने हमसे राष्ट्रिपता महात्मा गांधी को छीन लिया, जिसने अपने सारे जीवन में सत्य, ग्रहिंसा ग्रौर प्रेम का सबक तथा ग्रमन ग्रीर शांति का पैगाम दिया । इसी फिरकापरस्ती ने हमसे श्रीमती इंदिरा गांधी को छीन लिया जिन्होंने मुल्क को सेल्फ रेलायन्ट बनाया **ग्रौ**र मल्क को शोहरत की ऊंची चोटी पर खड़ा किया श्रीर यह फिरकापरस्ती फिर हम लोगों को तबाह करने के लिए बैठी हुई है। इसलिये फिरकापरस्ती, सिख फिरकापरस्ती, मुस्लिम फिरकापरस्ती, ईसाई फिरकापरस्ती को हम सब कंडेम करते हैं। इसको अगर हम न रोक सके तो हम कहां रहेंगे ? इसलिए यहां देश का सवाल है श्रगर देश नहीं रहेंगा तो हम कहा **रहेंगे**। लोग फिरकापरस्ती की दुकानें खोले हुये हैं महज भ्रपने निजी स्वार्थ, श्रपने नामोनमूद के लिए; ये देश के लिए बहुत घातक होते हैं । हमारे कांस्टिट्यूशन के प्रिएम्बल में कहा है कि :

-Discussion not concld.

'Ours is a sovereign socialist democratic and secular State.'

उपसभाष्ट्यक्ष जी, मैं ग्रापके माध्यम से ग्रपने महबुब और लोकप्रिय प्रधान मंत्री से भ्रपींल करूंगा कि वे इसके ऐसा कानून लायें ताकि यह फिरकापरस्ती इस मुल्क से हमेशा-हमेशा के लिए खत्म हो और सब ग्रपने को हिन्दुस्तानी समझे भ्रफसोस होता है यह देखकर कि जब लोग हिन्दुस्तान में रहते हैं तो कोई भ्रपने को हिन्दू कहता है, कोई मुसलमान कहता है, कोई सिख कहता है, कोई पारसी कहता है, कोई तमिलनाडु का कहता है, कोई तेलुगु कहता है । लेकिन जब हम लोग हिन्द्स्तान के बाहर जाते हैं तब हम ग्रपने को हिन्द्स्तामी कहते हैं। होना तो यह चाहिये था कि इस मुल्क में हम अपने को हिन्दुस्तानी ही कहें। जब मुल्क रहेगा तभी हम बाहर जा सकेंगे यदि मुल्क ही नहीं रहेगा फिर बाहर कैसे जायेंगे ? इ.सलिए जरूरत इस बात की है कि इसके लिए एक नेशनल स्प्रिट बढ़े भीर मैं यह कहना चाहता हूं कि इस देश में हम एक नया शिवालय बनायें भ्रौर वह शिवालय सेकूलेरिज्म का हो ।

325

मैं डा० इकबाल के लफ्जों में कह रहा हं कि यह शिवालय क्या हो :

'दुनियां के तीर्थों से ऊंचा हो अपना तीरथ दामने श्रासमान से उसका कलश मिला दे। हर सुबह उठ के गाएं मंत्र वो मीठे-भीठे सारे पूजारियों को मय प्रीत की पिला दें। शक्ति भी, शान्ति भी भक्तों के गीत में है धरती के वासियों की मुक्ति प्रीत में है।"

इसलिए धरती के वाशियों की मुक्ति प्रीत में है। आज सारी दुनियां की हम अमन का पैगाम देते हैं स्रौर स्रगर स्रपने घर में ग्रमन न हो तो फिर यह ग्रमन शौर शान्ति का पैगाम क्या ? इसलिये श्रपने घर में श्रमनोग्रमान कायम हमारे अपोजीशन के लोग जो अब सदन में नहीं हैं फिर भी हम उनको चाहते हैं कि कम से कम जो हमारी राष्ट्रीय समस्यायें हैं उन पर तो एक रहिये। ठीक है ग्राप हमें किटीसाइज करें मैं ग्रापको करूं लेकिन नेशनल प्रोब्लम्य का जहां तक सवाल है जैसे एज्कशन है जिसके बगैर हम तरक्की नहीं कर सकते, श्राबादी की समस्या है जिसके कारण बगैर परिवार नियोजन के देश तरक्की नहीं कर सकता। श्रगर हमारी स्राबादी बढती जायेगी तो हम कितना भी पैदा कर ले फिर भी हम गरीब रहेंगे। एक ग्रास्ट्रेलिया जो हर साल हम ग्रपने यहां पैदा कर लेते हैं ग्रगर इसको बन्द नहीं िया गया तो इसका नतीजा बहुत भयानक होगा। हम लोग श्रपोजीशन पार्टीज से कहेंगे तो वे नाराज होंगे। मैडन इंन्दिरा जो स्राज हमारे बीच में नहीं रहीं उन्होंने जो भी कदम देश के लिये उठाया तो उस में उन्होंने यह सोचा कि बगैर फैमिली प्लानिंग के कोई भी मल्क तरक्की नहीं कर सकता श्रीर हम फिर भिखमंगे हो जायेगे कुछ सालों के इसलिये उन्होंने फैमिली प्लानिंग पर अधिक बल दिया। जनता पार्टी 1977 में सत्ता में धाई लेकिन उनके पास कोई प्रोग्राम नहीं था । उन्होंने कह दिया दिल्ली में बंधियाकरण के कारण दो लाख ग्रादमी मारे बिहार में कह दिया, पंजाब में इतने मारे गये, पंजाब में कह दिया बंगाल में इतने मारे गये, इस तरह की गलत पालिसी इन्होंने ग्रह्मितार की ग्रीर ग्रफवाह फैलाई। कांग्रेस जरूर वजारत से थोड़े दिनों के लिए

चली गई लेकिन लोगों ने समझा कि इस तरह की धोखें की टट्टी कब तक चलेगी फिर जनता ने इनको उखाड़ इसलिये ग्राज से पूरी जिम्मेदारी के साथ कह सकता हूं कि हिन्दुस्तान के करोड लोगों ने जम्हरियत को कायम रखा है जिसको नेता लोगों ने हमेशा मिटाने की कोशिश की लेकिन जनता ने हमेशा जम्ह-रियत को कायम रखा है। मैं इसके लिये जनता को मुबारकबाद देना चाहता हू साथ ह साथ हमारे प्राइम मिनिस्टर के बारे में बहुत सी बाते कहीं गई। यहां तक कह दिया कि पिकनिक प्राइम मिनिस्टर है, बराबर देश के बाहर जाते हैं। इनके प'स ग्रौर तो कोई कुछ कहने के लिये है ही नहीं में यह पूछता हूं कि मुल्क कैसे आगे जायेगा क्या प्राइम मिनिस्टर घर में घसे रहेंगे। प्राइम मिनिस्टर ने जो-जो काम किये हैं सब काबिले तारीफ है। यही नहीं गोर्बाचेव साहब ने जो यहां ग्राये थे, ने कहा कि इण्डिया इज वर्ल्ड पावर । ग्रब इनको क्या चाहिये, यह मुझे समझ में नहीं श्राता है। क्या यह चाहते है कि इण्डिया वर्ल्ड पावर न रहे। क्या यह बिल्कूल खत्म हो जाये, चीज बुरी लगती इनको हर To a jaundiced eye, everything looks yellow. यह परसनल क्रिटिसिज्म किस का कर रहे हैं ? ग्रपने देश के प्रधातमंत्री का, यह कितने शर्म की बात है। सब कुछ ग्रखबारों में निकलता है। राजीव जी एज ए परसन कुछ नहीं हैं, एज ए प्राइम मिनिस्टर सब कुछ है। स्राप प्राइम मिनिस्टर की पोस्ट को ड जेनरेट करते हैं स्रौर उसके वारें में ऐसे बोलते है जैसे कोई चौराहे पर खड़ा हो कर बोलता है। यह कितने ग्रफसोय की बात है कि ग्रपने मुल्क के प्राइम मिनिस्टर को हम इस तरह से ऋिट-साइज करते है। यही नहीं हिन्दुस्तान के नाम को ऊंचा किया तो पंडित जवाहर लाल नेहरू ने ऊंचा किया, इंदिरा जी ने ऊंचा किया ग्रौर ग्रगर किसी तीसर शख्स ने ऊंचा किया तो वह राजीव जी ने । दुनियां इस को मानती है । महात्मां गांधी का शान्ति और श्रमन का पैगाम सारी दुनियां में बुलन्दी के साथ पहुंचा रहे हैं तो वह राजीव गांधी। इसमें कोई शक है। ग्रीर फिर भी 6.00 P.M. यह हम कहते हैं; हम तो वफादार हैं

मुल्क के, और माफ के। जियेगा।

[श्री रफीक ग्रालम]

उपसभाध्यक्ष जी ग्रापका टाइम ले रहा हूं ग्राप घंटी बजा रहे हैं, लेकिन मुझे कहते हुए जरा भी झिझक नहीं है कि कांग्रेस ने इस मुल्क को जहां श्राजादी दी वहीं इस मुल्क को उंचाई पर ल कर भी खडा किया इसी कांग्रेस ने, आज हर क्षेत्र में जो हमने तरक्की की है यह भी कांग्रेस की देन है, इसी कांग्रेस के नेताग्रों की देन है, किसी दूसरे की नहीं इन्हीं शब्दों के साथ मैं राष्ट्रपति के ग्रभिभाषण की पुरजोर ताइद करता हूं ग्रौर उम्मीद करता हूं कि हिन्दुस्तान ग्रागे बढेगा ग्रौर दुनियाँ में भ्रपना मुकाम कायम रखेगा ।

† [هرى رفيق عاام (بهار) : اب سبها ادهیکھی مہودے - مانلیئے راشتر پتی جی کے ابھی بھاشن پر جو دهلیم واد کا پرستای بیش ایا گیا ہے اور جو زیر بحث ہے ۔ میں اسکی تنائید کرنے کے لئے اہرا ہوا ہوں۔ آم همارے ملک کے ساملے سب سے برا پرابلم ملک کی ایکتا رور اکهندتا كاً هـ - أي هماري آزادي اور ملك کی سالمهت کو خطره هے - جاروں طرف افراتناری کا عالم ہے ایسی حالت مين همكو بهمع سوجه برجه سے کام لینا چاھئے - سینٹی مینٹس سے کام نہیں لینا چاھئے۔ ر*ی ایلتی* کو دیکھتے موبے قدم بڑھانا ھوکا۔ پردھان ملتری جی نے اب تک ھمارے دیص میں امن قائم رکھے کیلئے اور دنیا میں اس و امان قائم ركهان ديليم جو قدم الهائم هيا میں انکی سراها درتا هوں - میں اینی طرف سے انکو دلی مہارکہاد دیتاً هوں - آج ملک کو سر، سے ہوی ضرورت ایکتا کی ہے کیاتکہ فرقه پرستی سے همیشه ملک کو

نقصان هوا هے - تاریخ اس بات کی گواہ ہے کہ فرقہ پرستی نے ملک کو جندا نتصان پہنچایا هے اور ابھی پہنے رہا ہے ملک کو اتنا ہوا نقصآن دوسری چهزوں سے نههن يبلجاً ه - هدارا جمهوري ارر سهكولو تظام هے - إسكو فوقة پرستون كا چيليلم هے - اس چيليلم كو سنجه کر هم کو مقابله کرنا هے -آپ جائتے میں کہ مناری گنکا جنلی تہذیب ہانے ہزار سال پرانی ہے اور یہ مہاراشتر سے لیکم مزورم اور اروناچل ہردیمی تک اور کشبہر سے لهكر كليا كمارى ارد اندومان نكوبار تک پھیلی ہوئی ہے - ممارے ملک مهن بهن - بهن بهاشائين هين -مشتلف دهرم اور مذاهب هين -نهانعی بهانعی کی یهاں پڑ بولیاں بولی چاتی هیں - پهر بهی هم سب ایک میں - اسلئے ذاکٹر اقبال نے -: كها تها

-Discussion not concld.

یونان و مصو و روما سپ مت کلیجهان س اب تک معر مے بائی نام و نشان همارا كجه بات هاكه هستىمئتى نههن همارى صديون رها هے دهين دور زمان هنارا -

اس گنا جملی تهذیب او خام کرنے کیائے انگریزوں نے بھرپور کرشش کی - وہ جاتے جاتے پورے ملک کو فوات پرستی کی آگ میں جھونک کئے - بھائی کو بھائی سے الگ کو كيُّه - بهن كو بهن مه الك كو كيُّه-امهیریلشگ بالیسی کے ماتصف ڈواٹھڈ اینڈ رول کی پالیسی اختیار کو انہوں نے ڈواٹھڈ ایلڈ کورٹ کا راسته ایدایا - اور ملک کا بقوارا كو كئے هدوستان انہوں نے جهوزا تو

^[] Translation in Arabic Script,

on the

پاکستان بنایا - عرب کنتریز کو چهورا تو اسرايل بلايا Land ليلايا Malasia Main Land كو حجود تو مايا بنايا - هر جگه ولا الله فوق هولت قائم كر كُلَّم - أج ہاکستان میں جو کنچه هو رها هے ولا اسی یالیسی کا تعمیم هے -ياكستان إنكا كتميتلى بنا هوا هے - هميں اس چيز کو سمجهاا هوكا - اسلكے همين أج سب سے بوى ضرور اس بات کی ہے کہ اس ملک میں ایکٹا کیسے تائم رہے -كيونكه اس ملكمهن هميشه آپ نے دیکیا ھے کہ جہاں انگریزوں نے مہ چال چلی - هماری لوگ بهی اس چال میں پہلس کھے اور پہلے چے چلد نے اس ملک کو فلام بدایا اور پھر میں جعمو نے اس ملک کو فلام بغایا - ملک اینوں سے زیادہ کمزور هوتا هے ۔ فهروں سے کم اور اُپلوں سے زیادہ - اسلکہ پنجاب میں آج جو خالستان کا نعره لک رها هے -وة اس لكے هے كه امپيريلست بأور نہیں چاھتی ہے که هم لوگ آلے بوهيس - همارا ملک سر اتهاکو نه چلے -هم ترتی کے رامعے پر ندجایں - یہ دیش کو قسالهائزة کرنا چاهای هیں۔ اسلكم ينهاب إمهن خالصتان كا نعوة لک رہا ہے - یہ افسوس کی بات ھے کہ ابھی بھی پنجاب میں فرائد پرسائی کی آگ پوڑی طرح سے نهيس بحهي هـ - پهر بهي ان امپیریلست پاورس نے اور انکے شةينترون مين شامل جے جلدوں لے کوشش کی که هندو مسلم نوائی کرواکی جا<u>ئے</u> - وهاں هلدو سکھ لو رهے هيں اور يہاں هندو مسلم . لویں - انہوں نے ایک ناپاک سازھی کی اور ولا باہری مسجد کا معامله

لائے ۔ یہ انسوس اکی بات ھے که فلم هدومتان مين بابري مسجد كا جهادوا نههن تها لهكن أزاد أود سهكولر هلدوستان مين اس مسجد کو ملدر بابانے کی کوشف کی گئی۔ یہ ایک بہت بوی سازش ہے -اسلکے هر دیش پریمی کو سوچلا جاهاته که وه کوئی ایسها کام نه کریان اور مسجدون - مندرون - کرجاکهرون یا کردراروں کو سیاست کا اقتا نه بللے دیں - نہیں تو ملک کا برا نقصان ہوکا ۔ ہم لوگ پہلے ہی كانى نقصان اتها چكه هين - اسلكه میں اپنے هندو بھائیوں سے - کیونکه وہ ہونے بھائی ھیں ۔ اس دیش میں سکو هیں ۔ [اس دیش میں میسائی بھی ھیں - پارسی بھی ھیں-مسلمان بهي هين - يه حب بهائي بهائی ههن اور بوا بهائی همیشه جهوالم بہائهوں سے پیار کرتا ہے -اور چهوٿا بهائي هنهشه يون يهائي کا آدر کرتیا هیں - یہ مناریے دیش کی ہرائی ہومہرا ہے - اسلئے -ایادهیکس مهودیه ـ میل آدکه مادههم سے ابھ هددو بهائهوں سے اپیل کرونکا که وه اس معاملے فو سلجها دين - مسجد هو يا ملدر -سب مهکوان یا خدا کے ههی ـ اسمين هم لوگ ته الجهين - يهلے بابری مسجد مسلمانوں کو رایس کر دیں اور باہر کی طبالتوں کو بهی مهن نه گهستے دیں ۔ اور أسكم لكم ولا كوثى اينا حل تكالهن-ایادهیامی مهودیه - دوسری

[شرمي رفهن عالم] بات یہ هے که یه فرقهپرستی جو دیش يهر ميں پهيلي هے اِسكِ همارية راشتریتی جی نے ذکر کیا ہے۔ یہ همارے لگے سب سے ہوا زهر هے -اسلکے هم سے راشتر پتا مهاتما کاندهی كو چهون لها - جسلے الله ساريه جهون مهن ستهد - اهلسا اور يويم کا سبع دییا - اور اس اور شانعی کا پیغام دیا - اسی فرقه پرستی نے ھم سے شریدی اندرا کاندھی کو چھین لها جنهون نے ملک کو سیلف راڈنٹ بدایا اور ملک کو شهرت کی اونچی چوتی پر کهرا کیا اور په فرقهپرستی یهر هم لوگون کو تباه کرلے کیلئے بهالمي هوئي هے - اسلکے هفتو فرقه هرستای - سکه فرقه پوستای -مسلم فرقه پرسلاق - مهسائی فرله پرستنی - کو هم سب کلفیم کرتے ههن - اسكو اكر هم ته روك سكي قو هم کہاں رھیلکے - اسلئے یہاں دیس کا سوال هے۔ اگر دیکس تہدی رہیکا تو ہم کہاں رھیلکے یہ جو لوگ فرقمپرستی كى دكانين كوول هوال هوا هوا -محض ایدی خود فرهی اور اید نام و تمود کیلئے یہ دیش کیلئے بہت گہاتک هوتے هیں همارے کانسٹی تهوشن کے پری ایمهل میں کہا گیا ہے کہ:

Ours is a soverign socialist democratic and secular State.

اب سبها ادهیکس وی - میں آیکے مادھم ہے آیے مجوب] اور لوک پریم پردھان ملکری جی سے اپیل کرونکا کہ وہ اسکے لئے کوئی ایسا قائهن لائهن تاكم يم فرقم پرستى اس ملک سے همهشه همهشه کهلئے خکم هو اور سب ایم کو هندوستانی

سنجهين - افسوس هوڻا ۾ يه دیکهکر که جب هم لوگ هندوستان میں رہتے ہیں تو کوئی ایے کو هاده کهدا هے - کوئی مسلمان کهدا هے - کولی سکھ کہتا ہے - کولی پارسی کہتا ہے - کوئی تمل ناہو کا الهتا هے کوئی تهاگو کهتا هے - لهان جب هم لوگ هندوستان سے باهر جاتے هيں تب هم لوگ ايے كو هندوستانی ک<u>هتم</u> هین - هونا تو یه چاهنے نها که اس ملک میں هم ابنے کو هدوستانی کہیں - جب ملک رهیکا تب هی هم باهر جا سکیں کے - اگر ملک هی تهیں رهیکا بهر باهر کهسے جائینگے - اسلکے فرورت اس باعد کی ہے۔ کہ اس کے لئے ایک نیشلل آسیرت برھے اور مهن به کینا چاهنا حون که اس ديع*ن م*ين هم نيا شواله بنائين -اور وه شواله سهکولرازم کا هو -

میں ڈاکٹر اقبال کے لفظوں میں كيه رها هون كه يه شواله كها هو-دنها کے تھوتھوں سے اونجا هو اپنا تهوته دامان آسمال سے اسکا کلس ملا دیں هر . صهم الله کے اللیس منتر وہ میتھےمہتے سارے پنجاریوں،کو مے پریس کے پلا دیں شکتی بھی شائتی بھی بھکتوں کے گھت دھتی کے ہارسیوں کی مکتی پویات میں ھے۔

آبے ساری دنیا میں هم امن كا يهغام دياته هيال - اور اكر الها كهر مهن آمن نه هو دو پهر يه امن اور ھاندی کا پیغام کھانے اسلئے پہلے ایے گهر مهر اسی و اسان قائم رکههن -همارم ایوزیشن کے لوگ جو آب سدن

ميں نہيں هيں۔ پهر بھی هم انکو کہذا چاهتے میں کہ کم سے کم جو هماری راشتریه سمسهائین هین ان پر تو ایک رهیّے - تویک هے آپ هنین کریٹی سائو کریں - میں آپ کو كرون ليكن نهشلل يرابلس كاجهان تک تعلق هے جیسے ایجوکیشن هے جس کے بغیر هم ترقی نهیں کرسکتے۔ آبادی کی سیما ہے جسکے کارن بغیر پریوار نیرجن کے دیھ ترقی نههن کو مکھا - اگر همارتی آبادی بوهعی چائهگی تو هم کتنا ایی پیدا کرلیس پهر بهي هم فريب رهيلگه - ايک استريابها جو هو سال هم اه يهان پیدا در لیتے هیں اگر اسکو بدد نہیں کها کها تو اسا نتهجه بهت بههانگ ھوگا ۔ ھم لوگ اپوزیشن ہارڈیز سے كهيس كه تو ولا ناراض هونگه -مهدم اندرا جی آج همارے بھی میں نہیں رھیں انہوں نے جو بھی قدم ديم كهلك الهايا تو اسميل انهول اے یہ سوچا که بغیر فیملی پائلگ کے کوئی بھی ملک تارقی نہیں کر سکتا اور هم پهر بهک ملکے هو جانینگے کچھ سالوں کے بعد - اسلگے انہوں نے فیملی پلاندگ پر ادھک بل دیا - جنتا پارٹی ۱۹۷۷ع میں شاسي مهن أئى ليكن أنكم ياس كوئي پروگرام نهیں تھا - انہوں نے کہم دیا که دلی میں بدھیا کرن کی وجه سے دو لاکھ آھمی مارے کئے - پہار مهن کهه دیا بلجاب مهن نتلے مارے گئے - پنجاب میں کہدیا کہ بنال مهن الله ماريه كله - اسطوح کی فلط پالیسی انہوں نے اختیار کی اور افواه پهیلاگی کانگریس ضرور

وزارس سے تھوڑے دنوں کھلگے چلنی

ککی لیکن لوگوں نے سمجھا کہ اس طرب کی دھوکے کی ٹٹی کپ تک چلےگی پہر جنعا نے انکو اکہار مہیلکا اسلئے آج میں پوری ذمہ داری کے ساتھ کہم سکتا ہوں که هندوستان کے ۷۵ کرور لوگوں نے جمہوریت کو الأثم رکها هے جسکو نیاتا لواوں نے همیشه متانے کی کوشعی کی لیکن جلتا نے همیشه جمہوریت کو قائم رکھا ہے - میں اسکے لئے جلتا کو مهارکهاد دیگا چاهگا هون - ساته هی ساتھ همارے آپرائم منستر کے بارے میں بہت سی ہاتیں کہی گئی -یهان تک کهه دیا که پکلک برائم منسار ھيں - برابر ديھ سے ہاہر جاتے میں- تو کوئی پاس اور انکے کچه کہنے کیلئے ہے ھی تہیں۔ میں هه پوچهتا هون که ملک کیسے آلے جاڻهكا - كيا <mark>درائم منست</mark>ر كهر مين گهسے رهينكے - پوائم منستو نے جو جو کام کئے میں - سب قابل تعریف همن- یعی نهین گوریا چهوف صاحب نے جو یہاں آئے تھے نے کہا کہ ددانتیا از رراق باور اب ان دو کیا چاهئے - یہ مجم سنجه میں نہیں آتا ہے۔ کیا یہ چاہتے میں کہ اندیا ورلق پاور نه رهے - کها په بالکل ختم هو جائے ان کو هر چيز بري لگئي هے۔ To a jaundiced eye everything looks Yellow

یه پرسدل کرتی سزم کس کا کر رہے
ھیں - آپ نے دیھی کے پردھان، ۱۳ری
کا - یہ کتلے شرم کی بات ہے سب کھچھ اخھاروں میں نکلتا ہے راجیو جی ایز اے پرسن کھی نہیں
ھیں - ایز اے پرسن کھی سب
کھھ ھیں - آب پرئم منستو سب
پرشم منستر کی

[شرى رفيق مالم]

اسكم باري مين ايسم بولتم هين جهسے کوئی چوراھے پر کھوا ھوکو يولتها هے - يع كالهے افسوس في بيات ھ که ایم ملک کے ہوائم ماستر کا ھم اِس طوح سے کویٹی سائز کوٹے ھیں یہی نہیں ہندوستان کے نام کو اونتها كيا تو يلقت جواهر لال نهرو نے ارنچا کیا اندرا جی نے اونچا کہا اور اگر کسی تیسوے شخص نے اونچا کہا تو وہ راجیو جس نے دایا اس کو مانتی ہے - مہاتما کاندھی کا شانعی اور اس کا بهغام ساوی دنها میں بلندی کے ساتھ پہونچا رہے ھیں تو ولا راجیو کاندھی ھیں۔۔ M.P.M اسبیں کوئی شک ہے ۔ اور پہر بھی هه هم کهتی هم تو وفادار ههی ملک کے اور معاف عیجلیکا اب سیها ادھیکھ جی - آپ کا تائم لے رہا هوں آپ کھنٹی بھا رہے ھیں لیکن مجه کهتم هواله درا بهی جهجهک نہیں ہے که کانگویس نے اس ملک کو جہاں آزادی دی رھیں ا*س* ملک کو اینچالی پر بهی لاکر کهوا کیا اسی کانگریس نے ۔ آج هر شعبه میں قوم نے ترقی کی ہے - یہ بھی كانكريس كى دين هے اسى كانكريس کے نیتاؤں کی دین ہے کسی درسریے کی نہیں - انہی شہدوں کے ساتھ میں راشتریتی کے ابھی بھاشی کی پرزور تائید کرتا هوں - اور امید کرتا هوں که هدوستان آکے بوها اور دنیا میں اپنا مقام نائم [- Kas.

PROF. (MRS.) ASIMA CHATTER-JEE (Nominated): Mr. Vice-Chairman, Sir, I rise to support the motion of thanks on the President's Address. The Address presents a comprehensive survey of the performance and achievements by the Government during the period 1985—87 and indicates the future policies to establish the scientific tamper, to develop the economy of the country, to provide the minimum needs to the common man and to grapple with the challenges, both external and internal, to the unity and national integration and also to fight the communal and fundamentalist forces threatening our basic values of nationalism, secularism, democracy and socialism for which cause our beloved Prime Minister Shrimati Indira Gandhi sacrificed her life.

We are aware that to execute any plan or programme a theory or a working hypothesis is to be formulated and next task would be to translate this into practice with modification wherever necessary. We must admit that this is indeed a tremendous task to make the Plan sucessful in a vast country like India with 750 million population and with multiple problems. In the situation prevailing in country whatever achievement that Government has made in 1985-87 unprecedented and commendable. It must be kept in mind that the Centre is not an isolated organisation. It is an aggregation of States. Hence for the growth of the economy and for the progress of the country the key factors are the Centre-State cohesion and cooperation. If there is lack of cohesion it would be difficult to execute the Plan. Hence combined efforts of all States and the Centre will help the country to achieve the target.

Although much has been said about the new features introduced in the last year's programme in the President's Address, I would like to touch upon some vital issues which the Government have been able to solve to a great extent, but much is yet to be done. There may be a repetition of what other hon. Members have stated, but this is necessary sometimes for laying emphasis and for highlighting the importance of the objectives. There has been a noteworthy step-up in the outlays on National Rural Employment Programme, In 1986-87 the total outlay of Rs. 479.75 crores was provided by the Centre as compared to Rs. 230.00 crores for 1985-86. Under the rural landless employment guarantee programme, entirely funded by the Centre, an outlay of Rs. 731.10 crores was provided for 1986-87 as compared to Rs. 400.00 crores for and Rs. 606.33 crores for 1985-86. The grant allocated for the purpose to the States is to be utilized but this is being done in many places. I have that information and the Centre should not be accused for such action and for the failure in the State. As per 20-point programme much emphasis was given to the provision of safe drinking water for all villages. This is a stupendous task because there are approximately 5,60,000 viliages in India. Therefore whatever has done under the programme, I would say, is highly satisfactoy.

Coming to the agriculture sector which is the bedrock of our economy, serious efforts are being made to increase production and the productivity, as this is crucial for removal of poverty and unemployment and also for self-sufficiency in foodgrains. The results obtained so far, I would say, are really encouraging.

It is gratifying to note that five Technology Missions have been set up in the areas of - drinking water in all villages, eradication of illiteracy through the new Education Policy, universal immunisation of children, production of oilseeds large scale manufacture of edible oils and improved communications.

We are aware that the Government is very much worried and concerned about the import of edible oils which amounted to more than a thousand crores of tupees — about Rs. 1500 crroes — in 1986-87. Now serious efforts are being made reduce this import drastically by the proper utilization of other oils, viz. rice bran oil, oil from the seeds of sunflower, safflower and sesame besides groundnut oil, palm oil and coconut oil. Intensive research is being pursued in this area for enhancing the production and productivity of oil. Blending of these oils in right proportion will not only produce good edible oil but also the oil will have a good taste. For the purpose of increasing the productivity of oilseeds various new technologies and hio-technologies have been developed. These have proved successful in producing

high-yielding varieties of oilseeds through the techniques of mutation, genetic gineering and enzymatic processes. Further incentives have been provided to ensure processing of greater quantities of minor oilseeds to prepare edible oil by chemical methods. The results are highly promising, I would say, and could be utilized for large scale production of edible oils in the near future.

Sir, a question has been raised about the increase in the price of essential commodities. The consumer price index has caused much concern to Government. Inflation and increase in the consumer price index must be controlled the with the combined efforts of all parties, as this is not the headache of the Government alone. In this context I have a suggestion to make: that the prices of all essential commodities should frozen instead of raising the salary and giving interim relief.

Coming to the welfare programmes, the thrust of the policy is to improve the welfare and living conditions of economically and socially weaker sections of the community. This is clearly stated in para 33 on page 10 of the President's Address:

> "In allocation of resources high priority was accorded to anti-poverty programmes and to strengthening the core sectors of the economy. A massive increase of 65 per cent was made in the outlay for major anti-poverty programmes".

So far as progress in science and technology is concerned, which is my subject, the country has made great advancement in many areas, of which space research, electronics and nuclear research - which would help to generate much power besides many important materials such as radio active materials for the treatment goitre and other products for medicinal purpose — are the most important. Considerable progress has been made in traditional medicine. Besides new catalysts and many scientific goods have been developed and these are being exported. The credit for th's goes to our scientists. However, must be admitted that the progress could

on the [Prof. (Mrs.) Asima Chatterjee].

have been accelerated if the Government had not compelled to divert a major portion of the funds for defence and fighting the divisive forces, both internal and external. However, according to survey of overall progress of Indian economy-this I am stating from news items and press reports - the country has moved on to a higher growth plan. The growth in GNP will range between 4.5 and 5 per cent. Strong indusrial growth, resilient agricultural production despite weather, good infrastructural performance, record approval of capital issues, buoyancy in tax revenues - are all highly encouraging indicators. These are the indicators of good economic performance. These are the parameters which prove conclusively that the country is progressing and marching forward towards a desired goal. Under the regime of the present Government at the Centre, I believe what have achieved socially. politically and economically is commendable. While concluding I would like to say that the progress in any area is a cumulative process. It cannot be attained overnight. Therefore, sustained, sincere and dedicated work is necessary. I would like to add that for the betterment of the situation in the country and for effective progress, not only should religion be divorced from politics but educational institutions should also be freed from politics which have vitiated the acedemic atmosphere there. If we are really patriotic, irrespective of parties, we should get united and cooperate with the young and dynamic Prime Minister who is trying to steer the country on the right track and is trying to build up a strong and prosperous India which was the dream of our beloved Prime Minister, the late Shrimati Indira Gandhi, Our Prime Minister is also trying to uphold the culture and heritage of India, echoing her eternal voice that we, Indians, belong to the global unit and India stands as a symbol of universal brotherhood.

With these words, I conclude and support the Motion. Thank you, Sir.

डा॰ रुद्र प्रताप सिंह (उत्तर प्रदेश): **ब्रादर**णीय उपसभाध्यक्ष महोदय, ब्रापका मैं हृदय से स्राभारी हुं जो स्रापने मुझको राष्ट्रपति महोदय के ग्रभिभाषण पर चल रही चर्चा पर ग्रपने विचार प्रकट करने का म्रवसर प्रदान किया है।

उपसमाध्यक्ष (श्री हेच ० हन्मनतप्पा) : थोड़ा संक्षिप्त में जाइये।

डा॰ रुद्र प्रताप सिंह : मान्यवर, यह तो निर्णय स्राप लंगे; यह स्रापकेहाथ में है । माननीय सदन में प्रस्तृत में कृतज्ञता के प्रस्ताव का मैं समर्थन करने के लिये खड़ा हुम्रा हूं। मान्यवर, राष्ट्रपति महोदय जी ने ग्रपने ग्रभिभाषण में कहा है जिसे मैं उद्धृत करना चाहुंगा । लोकतंत्र, निरपेक्षता स्रौर समाजवाद हमारे गणतंत्र के स्राधार हैं। इन सिद्धांतो में भारतीय जनता के विश्वास को कभी कोई ताकत कमजोर नहीं कर सकती है। मैं उद्धरण समाप्त करता हं।

SHRI DINKARRAO GOVINDRAO PATIL (Maharashtra): Sir, not a single Opposition Member is present the in House. Please take note of it.

THE VICE-CHAIRMAN (SHRI HANUMANTHAPPA): They have nothing to oppose now.

डा० रुद्र प्रताप सिंह : इस बात का इतिहास साक्षी है कि जिस समय हमारे लोकप्रिय प्रधान मंत्री जी ने ग्रहण किया था उसी समय से पंजाब तथा ग्रसम की स्थिति ग्रत्यन्त चिताजनक तथा विस्फोटक थी। इस तथ्य से पूर्ण रूप से ग्रवगत होते हए भी कि निर्वाचन में उनके दल को निश्चित रूप से पराजित होना पड़ेगा फिर भी लोकतांत्रिक मृत्यों एवं प्रणाली से पूर्ण ग्रास्था तथा विश्वास होने के कारण उन्होंने निर्वाचन कराया जिसका परिणाम पूर्व प्रनुमानित था। साथ ही उन प्रदेशों की जनभावना का ग्रादर करते हए समझौते भी किए। उन्होंने प्रधान मंत्री के पद का भार ग्रहण करते ही ऐतिहासिक दल-बदल विधेयक पारित कराया जिससे

लोकतन्त्र में स्वस्थ मृत्यों की स्थापना हो सके। उन्होंने अभी निकट भूत में जनभावना का अदर करते हुये मिजोरम तथा अरुणाचल को राज्य का स्तर प्रदान किया। उनके कार्यकाल में राष्ट्रपति जी के प्रथम अभिभाषण में सार्वजनिक जीवन की स्वच्छता पर विशेष बल दिया गया था जो उनके स्वयं के उज्जवल. निष्कलं तथा लोकतांत्रिक मृत्यों से परि-पूर्ण जीवन का परिच₁यक है। भारत की मह न नता इस बात से परिचित है कि उन के नेतृत्व वाली केन्द्र सरकार विपक्ष की भी राज्य सरक र के प्रति किसी प्रकार का भेद-भाव नहीं करती है। इतना ही नहीं यदि उनके मंत्रालय द्वारा भारत की ग्रखंडता तथा एकता की दिशा में कोई पग उठाया जाता है तो केन्द्र सर ार का पूर्ण समर्थन तथा सहयोग प्रदान किया जाता है। काश्मीर तथा पंजाब उसके ज्वलन्त उदाहरण हैं। माननीय सदन इस बात से सहमत होगा कि लोकतन्त्र में निर्वाचन समय से सम्पन्न होने चाहिए। सरकार इस म्रोर सजग है तथा यथासमय लो ः सभा एवं विधान सभाग्रों के निर्वाचन सम्पन्न हो रहे हैं। इस प्रकार मेरा निश्चित मत है कि परम आदरणीय श्री राजीव गांधी के नेतृत्व में भारत लोकतृत्वपर्णरूप से पल्लवित एव पृष्पित हो रहा है। यह तीव गति के साथ बढ़ सके इसके लिये यह ग्रावश्यक है कि इस बात का स्पष्ट विधान किया जाना चाहिये कि ग्राम पंचायत क्षेत्र समिति, जिला परि-षद स्थानीय निकाय स्रादि निर्वाचन या उप निर्वाचन ग्रवश्य ही यथा-समय करा दिए जाने चाहिए। कभी-कभी राज्य सरकार पराजित होने के भय के कारण यह निर्वाचन नहीं सम्पन्न करती है परिणामस्वरूप लोकतांत्रिक ग्रीर जिसके व्यवस्था सम प्त हो जाती है। हमारे संघा-त्मक व्यवस्था के पांच स्तरों पर यथासमय निश्चित रूप से निर्वाचन सम्पन्न किये जाने चाहिएं।

श्रीमन्, मुझको इस बात की प्रसन्नता है कि सरकार निर्वाचन प्रणाली के व्यापक सुधार पर विचार कर रही है जिस पर विपक्षी दलों के साथ भी विचार-विमर्श होगा। वर्तमान निर्वाचन प्रणाली में जो भी दोष है जो सम-स्याएं हैं जिनमें सुधार अपेक्षित है वह अत्यंत महत्वपर्ण है जिन पर समय-समय पर चर्चा

होती म्राई है। मान्यवर, ग्रापकी ग्रनुमति से माननीय सदन का ध्यान एक ग्राधारभृत प्रश्न की ग्रोर ग्राकर्षित करना चाहता हूं। भारत एक विभिन्न जातियों, धर्मावलम्बियों तथा षियों का देश है। माननीय सदन इस बात से सहमत होगा कि दुर्भाग्यवश यह कट् सत्य है कि यह निर्वाचन ग्राम पंचायत, स्था-नीय निकाय, जिला परिषद, विधान सभा, लोक सभा चाहे जिस स्तर पर हो जातिवाद, सांप्रदायवंद तथा भाषावाद तीव्र गति के साथ बंट रहा िसके परिणाम-स्वरूप समस्त राजनीतिक दल विव श हैं कि अपने प्रत्याशियों के चयन में उस क्षंत्र की जतीय स्थिति में अभ्यर्थी में रखें को ध्यान राजनीतिक दल चाहते एक चरित्रवान कार्यकर्ता को प्रत्याशी नही बना पाते हैं यदि उस कार्यकर्ता की जाति या धर्म के लोगों की संख्या उस में निर्णायक न हो। इस प्रकार जाति ग्रथवा संप्रदाय विशेष के प्रभाव से निर्वाचित प्रत्याशी जातिवाद एवं संप्रदाय-वाद करेगा ही ऋौर यदि जन प्रतिनिधि ही जातिवादी एवं सांप्रदायवादी हुंग् गए तो राष्ट्रीय भावात्मक एकता एवं ग्रखं-डता कैसे रह सकेगी। लोकतंत्र के समक्ष यही सब से बड़ा प्रश्न तथा सब से बड़ी चनौती है परन्तू यदि उसका उत्तर नहीं निकाला गया, समस्या का समाधान समय रहतेन किया गया तो परिणाम की कल्पना माननीय सदन स्वयं कर सकता है । श्रीमन, ग्रब मैं इस माननीय सदन के विद्वान सदस्यों के समक्ष इस महान संकट निवारण के संबंध में कुछ निवेदन करना चाहंगा। उचित यह होगा कि निर्वाचन में व्यक्तियों को ग्रभ्यर्थी न बनाया जाय. केवल दलों के पक्ष में मतदान हो ग्रौर जिस दल के पक्ष में सर्वाधिक मत पड़ें. उस विशेष के ग्रध्यक्ष को इस बात का ग्रधिकार हो कि उस क्षेत्र के लिए ग्रपना विधायक या सांसद, जैसी भी स्थिति हो, प्रत्याशी मनोनीत कर दे। इस प्रकार मतदाता को जाति या संप्रदाय के पक्ष मतदान करने की प्रेरणा नहीं प्राप्त होगी इतनाही नहीं जो दल जिस क्षेत्र विजयी होगा, वह उस क्षेत्र के ग्रपने सर्व-श्रेष्ठ कार्यकर्त्ता को विधायक या सांसद

[डा॰ रुद्र प्रताप सिह]

मनोनीत कर सकेगा। इस प्रकार का जन-प्रतिनिधि निश्चित रूप से जाति एवं संप्र-दाय के ऊपरं उठकर श्रधिकं घोग्यता एवं कुशलता पूर्वक जनता का प्रतिनिधित्व कर सकेगा । इस व्यवस्था के परिणामस्वरूप दलों के ग्रध्यक्षों का ग्रधिक शक्तिशाली हो जाना स्वाभाविक है ग्रीर जो सर्वथा उचित है। जिन दलों में इस प्रकार का नेतृत्व नहीं है, उनके समक्ष कठिनाई श्रा सकती है। परन्तू जहां तक मेरे दल का प्रश्न हैं, संपूर्ण भारत का एक-एक कार्य-कर्ता ग्रपने ग्रध्यक्ष परम ग्रादरणीय श्री राजीव गांधी के 'नेतृत्व में पूर्ण ग्रास्था एवं विश्वास रखता है। मुझको ग्राशा है कि जिस समय निर्वाचन प्रणाली में सधार के प्रश्न पर विचार होगा, मेरी भावना पर भी ध्यान दिया जायगा । राष्ट्रीय ग्रखण्डता. एकता, प्रभुसत्ता तथा लीकतन के हिल में जातिशद, संप्रदायवाद, भाषावाद एवम् क्षेत्रवाद का उन्मुलन आवश्वक है,जो राष्ट्रीय जीवन के प्रत्येक क्षेत्र से किया जाना श्रावश्यक ही नहीं श्रनिवार्य है। मेरा विश्वास है कि इस ग्रत्यंत गंभीर राष्ट्रीय समस्या का समाधान राष्ट्र के समस्त राजनीतिक दल एक होकर करेंगें।

इन शब्दों के साथ में राष्ट्रपित महा-दय के श्रभिभाषण पर रखेगए प्रस्ताव का समर्थन करता हं।

DR. H. P. SHARMA (Rajasthan): Mr. Vice-Chairman, Sir, I rise to support the Motion of Thanks moved by my colleague, Mr. Bhuvnesh Chaturvedi, for the Address that the President of India was pleased to deliver to Parliament.

Sir. the Address seeks to lay down the challenges and the responses that the nation was called upon to make during a very difficult year. By a difficult year I

do not mean revages of flood and prolonged drought only but that we had to face a challenge of a very very different kind of problem, a kind of challenge that we had not been called upon to face during 40 years of the free existence or our country. It is not that there were no challenges that were posed to us in these 40 years. But this kind of challenge is entirely different, and it questioned our very existence and the values which have been laid down in the Constitution.

Sir, we have not forgotten that during the last 40 years we had to go through four unwanted wars with Pakistan. bitter taste of humiliation at the hands of our northern neighbour still rankles in _ our heart. But at the time of that challenge the nation was one. The heart and the soul and the body of the nation stood as one. But today the challenge is to this very heart and soul of the nation. From any government, this government or any other government worth the name, I do not think the response can be any different from facing this challenge with resolution. At the time when our forefathers decided to declare this state a state, that decision was not taken in haste. If you go through the debates, there were no exercises of polemics or just rhetoric. It was done after a lot of....

THE VICE-CHAIRMAN (SHRI H. HANUMANTHAPPA): Dr. Sharma, you can continue tomorrow.

The House stands adjourned till 11 O' Clock tomorrow.

The House then adjourned at twentyone minutes past six of the clock till eleven of the clock on Wednesday, the 4th March, 1987.